

Zitierhinweis

Dvořáčková-Malá, Dana : recension de : Pavel Drnovský, Hmotná kultura šlechtických sídel severovýchodních Čech. Každodennost ve středověku pohledem archeologie, Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2018, dans : Český časopis historický, 2021, 2, p. 462-464, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/d26ea8090de74203af01482d0164e5f2>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

ke svému tématu našla jak v desátém svazku Husitského Tábora z roku 1991, jenž obsahuje texty z třetího husitologického symposia „Dům předhusitského a husitského období“, tak ve studiích Rudolfa Krajíce, vycházejících z jedinečných archeologických výzkumů Sezimova Ústí, či Jana Klápště a dalších autorů interpretujících archeologický materiál nalezený během systematického průzkumu zaniklého Mostu. Stejně překvapivé je pro mne autorčino nereflektování prací o čáslavské dřevěné kolébce či o hračkách z českých archeologických nálezů, ačkoli se jedná o předměty evropsky jedinečné povahy.

S problematikou soukromí souvisí i autorčiny mnohdy nápadité postřehy ohledně spaní ve vlastní posteli, funkce oken a okenních záclon v chladnějších středoevropských podmínkách, teze o víceúčelovosti mnoha předmětů či dobové uvědomování si estetických hodnot věcí každodenního užitku apod. I v těchto ohledech by si ale kniha zasloužila větší důraz na ryze polský materiál, i když je mi samozřejmě jasné, že by byla obsahově chudší a čtenářsky méně přitažlivá.

Martin Nodl

Pavel DRNOVSKÝ

Hmotná kultura šlechtických sídel severovýchodních Čech. Každodennost ve středověku pohledem archeologie

(= Archeologické studie Univerzity Hradec Králové, sv. 3)

Červený Kostelec, Pavel Mervart 2018, 344 s., ISBN 978-80-7465-358-2.

Publikace se zaměřuje na téma, které se může jevit na první pohled již dostatečně známé. Každodennost našich předků totiž

sledovala řada badatelů na domácí i zahraniční půdě, a to platí jak pro středověk, tak zejména pro raný novověk. Nutno dodat, že se problematikou zabývali historici, archeologové i řada dalších oborů. Tím záměrně poukazujeme na to, že se jedná o téma výsostně mezioborové, nebo by tomu tak alespoň mělo být. Dané skutečnosti si je ostatně vědom i sám autor. V úvodu knihy píše, že problematika se jeví natolik obsáhlá, že nabízí pouze jeden z přístupů (s. 9).

Zvolený postup čtenáře zavádí do severovýchodních Čech, do nálezové situace na vybraných, dosud v této rovině neprozkoumaných sídel šlechty. Do zorného úhlu bádání se dostaly navíc nikoliv stavební, sídelní či fortifikační trendy těchto objektů, ale jejich vlastní vybavení, jinak řečeno užitkové a každodenní předměty. Soubory artefaktů pocházejí z lokalit Brada, Bradlec, Břečtejn, Červená Hora, Javorník, Kumburk, Pecka, Rottemberk a několika dalších. Publikace je rozdělena do devíti oddílů, přičemž se jedná jak o kapitoly, tak přílohy. Posuzované artefakty byly rozděleny do tří elementárních celků dle povahy předmětů: stolní a kuchyňská keramika, kamnářská keramika a kovové nálezy.

Po stručném úvodu (značeném jako první kapitola) autor krátce nastínil dosavadní výzkum v severních Čechách od konce 18. století do současnosti. Z uvedeného vyplývá četnost shromážděných souborů, nicméně také je zcela zřetelné jejich nedostatečné vyhodnocení, a to jak po stránce dílčích lokalit, tak z hlediska komparace. Ve třetí kapitole jsme podrobněji seznamováni s jednotlivými hradními sídly (viz výše, včetně několika menších objektů drobné šlechty, např. Semonice, Bolkov, Bradlo). Z hlediska zmíněných průzkumů vysvítá metodický postup zpracování jednotlivých souborů

v podání Pavla Drnovského. Spektrum výkladu vychází vždy od nejstarších dokladů v písemných pramenech ve sledované linii: vlastníci – držitelé – příbuzenské vazby – archeologické průzkumy – nálezové soubory. Klíčové ukázalo být předně identifikování a vyhodnocení těch souborů, které dosud zůstávaly v depozitářích ležet ladem, nebo se nacházely v soukromém vlastnictví amatérských hledačů (např. kovové předměty z Červené Hory). V souvislosti s tím autor poukázal na to, kde komplexní archeologický průzkum schází, nebo byly provedeny pouze částečné odkryvy, event. proběhl např. pouze povrchový průzkum. Ve čtvrté kapitole („Vyhodnocené soubory“) se dostáváme přímo k analýze jednotlivých nálezů, nejprve v celku Stolní a kuchyňská keramika. Pavel Drnovský upozorňuje na dosud využívané metodické přístupy při výzkumu v dílčích lokalitách ČR, včetně odlišných postupů vyhodnocování. Následně jsou představeny autorovy metodické kroky, aplikované na jednotlivé soubory jmenovaných lokalit východních Čech (nálezové okolnosti, morfologické a typologické hodnoty, technologie výpalů, příslušnost ke keramické třídě a výzdoba). Další podkapitola se věnuje kamnářské keramice. Nejprve je nastíněno vytápění domácností ve středověku, výklad pokračuje vývojem a výzdobou kachlových kamen až ke stavu a dochování ve sledovaných lokacích. Čtenář je tu seznámen s bohatou kolekcí až 17 keramických skupin kachlů, převážně na základě makroskopického pozorování. Z jednotlivých souborů lze vyzdvihnout celek z Kumburku, který, jak autor uvádí, přinesl pozoruhodnou představu o rozmanitosti a ikonografickém řešení kamnářské produkce druhé poloviny 15.–17. století (s. 111). Motivy výjevů (ry-

tířské, jezdecké, rostlinné, erbovní, portrétní, biblické ad.) představuje další podkapitola. Celek uzavírá detailní katalog motivů všech lokalit.

Následuje podkapitola s přehledem nalezových kovových předmětů ze soukromé kolekce ze sídel Červená Hora a Rottemberk. Drnovský opět upozornil na nejednotnost při posuzování těchto typů kovových artefaktů. Pozoruhodná kolekce z Červené Hory čítala 215 a z Rottemberku 151 předmětů (s. 150). Jednalo se např. o stavební kování a kovářské výrobky: hřebíky, závěsný zámek, klíč ad., dále řemeslnické a zemědělské nástroje (sekera, nebozez, kladivo, lopata/rýč, srp, nebo nálezově málo častý a interpretovaný zvonek o velikosti 60 mm ad.), výstroje pro koně a jezdce (podkova, udidlo, třmen ad.), militaria (meč, dýka, hroty šípů, sudlice ad.), a konečně součásti oděvu a osobní předměty (nože, přezky, spony, lžice ad.).

Z hlediska interpretace popsaných nálezů vystupují do popředí militaria, a to zejména na násilím zaniklé Červené Hoře (s. 169). Další početné celky představují hlavně výstroje pro koně a jezdce, nebo nástroje pro hospodářství. V rámci analogie s nálezovými předměty z řady hradů či tvrzí z výzkumů jiných archeologů (např. Rokštejn, Vízmburk ad.) dospívá Drnovský k závěru, že zapadají do kontextu podobných hradních souborů (s. 187).

V páté kapitole se dostáváme k vyhodnocení avizované každodennosti. Čtenáře ale opět na počátku čeká úvod, co vlastně výzkum každodennosti znamená, jaká byla jeho historie, a konečně kteří domácí archeologové systematicky uplatňovali nebo uplatňují mezioborový přístup. Nechybí ani nástin terminologie, jinak řečeno výklad samotného pojmu. K meritu sdělení se tak autor dostává až poté, přičemž se pokouší zasadit

analyzované předměty do koloběhu každodenního života sledovaných hradů a tvrzí. Přestože se v řadě úsudků v zásadě opakuje, zaujmou například stručné úvahy k předmětům či výbavě pro uspokojení víry, nebo akcent na sociální různost obyvatel tvrzí, stejně jako jeho výklad volného času ve středověku. K dalším zajímavostem se řadí zvažování distribuce skla nebo kachlů na delší vzdálenost (s. 196–197).

V závěru práce Drnovský bilancuje celkový stav poznání hmotné kultury ve středověkých východních Čechách. Poukazuje na míru ne/zpracování nálezů například oproti materiálům z jižních Čech a jižní Moravy, na absenci analýz a srovnání s městskými lokacemi, stejně jako na rozkolísanost metodických přístupů. Apely, jež z těchto řádků cítíme, jednoznačně nastiňují možné cesty a rovněž i pro historiky nabízejí vhled do témat každodennosti z jiných perspektiv, tudíž nutnosti trvalé mezioborové spolupráce. Po závěrečných soupisech pramenů a literatury nelze pominout rozsáhlou obrazovou přílohu s nákresy hrnců, pánví, talířů, pohárů a dalších položek keramického celku, stejně jako nákresy a fotografie kamenných pozůstatků kachlů nebo kovových předmětů.

V rámci výtek k autorově jinak záslužné práci by stála za úvahu důslednější editace. Mám na mysli například pátou kapitolu, v níž se teprve dozvídáme o genezi dějin každodennosti z hlediska historiků i archeologů. Tento výklad by se měl nacházet v úvodu publikace, konkrétně v kapitole věnované přehledu dosavadního bádání a literatury, včetně přehledu metodik. To platí i pro jiné (pod)kapitoly, kde se tento diskurz opakuje. Přes uvedené zůstává ale práce Pavla Drnovského obohacujícím a podrobným dílem, které mohou jen dopo-

ručit všem zájemcům o všední dny středověku. Historikům zůstává bezpochyby výzvou při vyhodnocování, jak s dějinami každodennosti pokračovat, nebo (nejen) v domácích podmínkách motivovat mezioborovou spolupráci, či se třeba jen nechat inspirovat.

Dana Dvořáčková-Malá

Knut GÖRICH – Martin WIHODA
(Hrsg.) unter Mitarbeit von Richard
ENGEL – Stefan FRANKL
*Verwandschaft – Freundschaft –
Feindschaft. Politische Bindungen
zwischen dem Reich und Ostmitteleuropa
in der Zeit Friedrich Barbarossas*
Wien – Köln – Weimar, Böhlau Verlag
2019, 350 s., ISBN 978-3-412-51207-2.

Svazek bezprostředně navazuje na sborník o Friedrichu I. v moderní historiografii (viz v tomto čísle). Jde totiž o výstup brněnského navazujícího sympozia, konaného v roce 2017, kde řadu referentů sympozia z roku 2015 doplňují další mediévisté, tentokrát zejména čeští. Krátká curricula autorů (a jedné autorky), s jakými jsme se užitečně setkali v předchozím svazku, tu bohužel nepřicházejí. Nehledě k úvodu jde o 12 autorů a příspěvků; pět z nich jsou Češi (včetně Anny Kernbach – Smékalové), čtyři Němci, dva Poláci a jeden Maďar, a tak už jejich jména a původ do značné míry naznačují, jakými tématy se asi budou zabývat. A to tím spíše, že ve stručném úvodu redaktoři naznačují tři základní dimenze souboru, i když už sám titlek knihy to podtrhuje. Hlavním tématem, od kterého se vše odvíjí, je ovšem říše, tedy římský král nebo císař. A geografická specifikace jednoznačně akcentuje český „stát“ v širším „římskokrálovském“ rámci a království polské, jež bylo